

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СТАН АДАПТАЦІЇ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Іванюк А. Т.,

4 курс, Юридичний інститут ПНУ ім. В. Стефаника

Екологічні проблеми України спричинені, передусім, кризовими явищами в економіці України – використанням ресурсомістких та енергоємних технологій, використанням зношеного обладнання, очисних споруд, механізмів, нерозвинутістю ринку екологічних послуг, надмірним забрудненням поверхневих і підземних вод, повітря і земель, спричиненого екстенсивним господарюванням. До економічних чинників додаються і соціально-правові – низький рівень екологічної свідомості суспільства, висока латентність екологічних злочинів, незначні адміністративні санкції за деякі екологічні правопорушення. Першопричинами екологічних проблем України у науковій літературі визначаються наступні:

- успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов;
- зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури;
- існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій;
- недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;
- недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства.

Тому забезпечення екологічного напрямку національної політики України повинно стати одним із пріоритетних завдань держави та її уряду.

Актуальність дослідження теми даної наукової роботи полягає у значній ролі екологічної політики як інструменту забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку держави, збереження екологічно чистого довкілля для майбутніх поколінь. Дане питання досліджувалось у працях вітчизняних вчених, зокрема: Малиш Н.А., Мельника Л. Г., Шапочка М. К., *Сосюра С.Г.*, Бондар О.І., *Васюкова Т.Г.*, Ярошева О.І. Бурлакова І. М., Валюх Н. С., Мягченко О.П., Гетьман А. П., Шульга М. В., *Добровольський В.В.*, Заржицький О.С., Романко С. М. та ін.

Екологічну політику можна визначити як сукупність заходів, здійснюваних державою або наддержавним утворенням і спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, збереження і відновлення природних ресурсів, запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій, розвитку природоохоронної освіти і виховання, правової охорони екологічних систем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування.

Складовими екологічної політики в демократичному суспільстві вважають: належну та ефективну систему державного управління у сфері охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів; належний державний та громадський нагляд та відтворення природних ресурсів, належний державний та громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни; належну інформаційну політику щодо довкілля; належний рівень екологічної експертизи екологічно небезпечних проєктів; належну систему прийняття державних рішень з питань, що стосуються довкілля, яка б передбачала обов'язкове залучення громадськості; належну систему відповідальності влади, конкретних посадових осіб та громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, норм та положень природоохоронного законодавства; належну освітню та просвітницьку діяльність [2].

Екологічна політика здійснюється суб'єктами екологічної політики, яких слід розділяти на суб'єктів національної екологічної політики та суб'єктів міжнародної екологічної політики. Суб'єктами формування національної екологічної політики України є: Верховна Рада України, яка визначає основні напрями політики в сфері охорони навколишнього середовища, здійснює ратифікацію і денонсацію міжнародних договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища, та затверджує національну стратегію охорони навколишнього середовища; місцеві ради – забезпечують реалізацію екологічної політики України, проводять локальний й об'єктивний

моніторинг, здійснюють державний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства, організують розробки місцевих екологічних програм і проектів; органи державного управління загальної компетенції: Президент України, Кабінет Міністрів України, Кабінет Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації; органи державної влади спеціальної компетенції – Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство земельних ресурсів, Державне агентство водних ресурсів, Державне агентство лісових ресурсів, Державна служба геології і надр України та інші центральні органи виконавчої влади спеціальної компетенції, до сфери діяльності яких входить питання реалізації екологічної політики, виконання програм стратегічного розвитку, здійснення комплексного управління у галузі охорони довкілля, державний контроль за використанням природних ресурсів. До суб'єктів національної екологічної політики також можна віднести громадянські об'єднання (мають право утворювати громадянські фонди охорони довкілля, проводити екологічну експертизу), суб'єкти господарювання (відображають свою екополітику у довгострокових планах). Суб'єктами міжнародної екологічної політики є держави, міжнародні урядові та неурядові організації. Проте великий вплив на екологічну політику також мають екологічні рухи, транснаціональні компанії тощо.

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено у ст. 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [3, 9]. У 1998 р. прийнято Постанову ВРУ "Про основні напрями державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки", яка передбачає довгострокову стратегію розв'язання екологічних проблем в Україні на національному, регіональному, місцевому та об'єктному рівнях[1, 43]. У 2010 році вектори екологічної політики України було суттєво оновлено та приведено у відповідність до загальноєвропейських принципів екологічної політики – прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», який визначає стратегічні цілі національної екологічної політики: підвищення рівня суспільної екологічної свідомості; поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища; інтеграція екологічної

політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління; припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики.

Основні принципи національної екологічної політики України визначені у Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року через рівність трьох складових розвитку держави (економічної, екологічної, соціальної), що зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку, врахування екологічних наслідків під час прийняття економічних рішень; екологічної відповідальності, який потребує запровадження відповідальності за будь-які порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища; запобігання виникненню екологічних ризиків, а також проведення державного моніторингу навколишнього природного середовища; інтеграції питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів в секторальну політику на тому ж рівні, що й економічні та соціальні цілі; "забруднювач та користувач платять повну ціну", який передбачає запровадження для забруднювача стимулів щодо зниження рівня негативного впливу на навколишнє природне середовище та повної відповідальності користувача за стан наданих йому у користування природних ресурсів, а також зменшення впливу його діяльності (бездіяльності) на стан цього середовища; міжсекторального партнерства та залучення до реалізації політики усіх заінтересованих сторін.

Україна є учасницею близько 72 глобальних міжнародних нормативно-правових актів, що ставить перед нашою державою завдання підведення системи охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки до світових стандартів, консолідації екологічної політики України із екологічною політикою міжнародної спільноти.

Європейська та євроатлантична інтеграції, а також реалізація активної багатосторонньої зовнішньої політики в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій є одними із зовнішньополітичних пріоритетів України. Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною.

Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Такі зобов'язання України є дуже важливими з огляду на необхідність наближення до норм та стандартів ЄС. Перші

кроки в напрямку адаптації у сфері охорони довкілля були зроблені в грудні 2012 року, коли Мінприроди затвердило Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу передбачає перелік директив ЄС у сфері охорони довкілля, до яких повинно адаптуватися українське законодавство.

Відповідно Україна повинна адаптувати екологічну політику до Концепції сталого розвитку, яка взята за основу у провідних розвинутих державах. Концепція сталого розвитку визначена у національних програмах екологічної політики України: Основних напрямках державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених постановою Верховної Ради України від 05.03.1998 № 188/98-ВР, Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 року, прийнятих Верховною Радою України законом від 21.12.2010 № 2818-VI, та Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленій розпорядженням Кабінету міністрів України від 17.10.2007 № 880-р. 19.12.2001 року у Верховну Раду був внесений законопроект «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку», який визначає за мету переходу до сталого на основі збалансованого розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання та відтворення природно-ресурсного потенціалу держави.

Основні ідеї сталого розвитку співзвучні культурі і світоглядним цінностям українського народу, в історії і традиціях якого завжди було бережне відношення до землі, води, природи взагалі. Проект закону визначає, що умовою переходу до моделі сталого розвитку є структурна перебудова економіки на засадах обов'язкової інтеграції екологічної політики в стратегію економічних реформ.

Варто відзначити, що Україна демонструє позитивні зміни у напрямку адаптації міжнародного законодавства та права ЄС до українського законодавства. Проте є і недоліки, зумовлені загальною екологічною кризою в Україні, нерациональним природокористуванням, відсутністю ефективного економіко-правового механізму охорони довкілля, відсутності підґрунтя для впровадження світових та європейських практик та імплементацією європейського законодавства у вигляді транспонування, а не шляхом простого перекладу норм ЄС без врахування екологічних, політичних, економічних та інших реалій України [4, 250].

З огляду на це Україні було б доцільним здійснити :

– активізація діяльності відповідних органів державної влади щодо законодавчого, інформаційного та технічного забезпечення інтеграції екологічної складової в галузеві політики;

- активізація діяльності неурядових громадських організацій шляхом впровадження екологічної освіти і просвіти;
- забезпечення на практиці реальних механізмів інформування населення й впровадження принципів і положень Директив ЄС та Орхуської конвенції;
- створення умов для політичної пріоритетності вирішення екологічних проблем, економічної відповідальності бізнесу і промисловості за задану екологічну шкоду;
- в залежності від виду діяльності, що призводить до забруднення навколишнього середовища передбачити вжиття відповідних заходів для запобігання, обмеження або ліквідування таких наслідків;
- забезпечення своєчасного та повного виконання заходів, передбачених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» у сфері посилення дієвості економічних інструментів екологічної політики та Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 рр.; [4, 251].

Список використаних джерел

1. *Гавриленко, О. П. Екогеографія України [Текст]: навчальний посібник/О. П. Гавриленко.*—К.: Знання, 2008. — 646 с.
2. Екополітика [Електронний ресурс]: Національний Екологічний Центр Екополітики. – Режим доступу: URL: <http://necu.org.ua/ekopol>. - Назва з екрана.
3. Заржицький, О.С. Актуальні проблеми правового забезпечення екологічної політики України (теоретичні аспекти) [Текст]: монографія / Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет». - Д. : НГУ, 2012. - 199 с.
4. Романко, С. М. Глобальна екологічна політика: співпраця України та Європейського Союзу//Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць. – Івано-Франківськ, 2013. – випуск XXI. – с. 237-243.

Науковий керівник – доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Юридичного Інституту Прикарпатського університету, кандидат юридичних наук Романко С. М.